

1 MAI 1939 — STRĂLUCIT MOMENT AL LUPTEI POPORULUI ROMÂN ÎMPOTRIVA FASCISMULUI, PENTRU INDEPENDENȚĂ ȘI SUVERANITATE NAȚIONALĂ

„Luptele antifasciste conduse de partid au culminat cu marea demonstrație populară de la 1 Mai 1939, care a avut un puternic ecou în opinia publică din România, ca și peste hotare”.

(Nicolae Ceaușescu, Expunere la Sesiunea solemnă de la 1 decembrie 1978).

Și astăzi, ca și ieri, prezentul își trage rădăcinile din profunzimea trecutului. Tot ceea ce se realizează în condițiile complexe ale contemporaneității românești este de fapt continuarea pe un plan superior a eforturilor predecesorilor noștri. Istoria unui popor, mai ales când ea oglindește cu atîta pregnanță zbuciumul multiseclar ale luptei pentru independență și unitate, așa cum se prezintă istoria poporului român, asigură liniile de continuitate, sevele de energie și vitalitate socială, politică, culturală, științifică, care devin de fapt conștiință națională și trăiesc în practică, în viața atît de dinamică a societății, și care în contextul favorabil contemporan, socialist, strălucesc, punînd pecetea lor minunată asupra tuturor creațiilor, asupra tuturor valorilor materiale și spirituale ce le produce națiunea socialistă din vatra ei multiseclară — spațiul carpato-danubiano-pontic.

Formarea statului național unitar român, așa cum demonstrează realitatea istorică, „nu a fost rezultatul unui eveniment întîmplător, de conjunctură, al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor; tratatul de pace n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare”¹. Mărețul act istoric de la Alba Iulia (1 decembrie 1918) nu a constituit altceva decît realizarea firească a multiseclarei dorințe de unitate a întregului nostru popor, împlinirea visului, făurit pentru o clipă de Mihai în 1600, pentru care generații de înaintași au luptat și s-au jertfit, un moment cardinal al dezvoltării istorice obiective a poporului român.

Noua configurație geografică, politică și socială a lumii postbelice, purtînd amprenta atît de puternică a prăbușirii imperiilor otoman, habsburgic și țarist, dar mai ales a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie

---

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, 1975, p. 37.

1917, care a deschis epoca trecerii de la capitalism la socialism în dezvoltarea umanității, a generat o puternică intensificare, cu caracter general, a luptelor de clasă, revoluționare, împotriva dominației imperialiste și coloniale. Astfel, „Alături de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, istoria a înscris în această perioadă, într-o serie de țări — ca de exemplu China, Germania, Ungaria, Turcia și altele — puternice mișcări revoluționare ce au cuprins largi mase muncitorești și forțe progresiste”².

Desigur, în atari condiții generale au loc și în România profunde mutații economice, sociale și politice. Se produce și în țara noastră o acută efervescență politică, revoluționară, în centrul căreia joacă un rol din ce în ce mai important clasa muncitoare, partea cea mai înaintată a societății românești postbelice.

Pe acest fundal revoluționar incandescent apare pe scena politică românească la începutul lui mai 1921 — Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a clasei muncitoare, înzestrat cu orientarea ideologică justă a socialismului științific. Cum era firesc, P.C.R. preia conducerea luptei clasei muncitoare împotriva exploatării, pentru o viață mai bună, pentru socialism. Pe de altă parte, P.C.R. preia conducerea luptei antifasciste în plan intern și internațional.

Întreaga perioadă interbelică se caracterizează, în ce privește România, printr-o amplă contursiune politică, desfășurată, mai ales în perioada 1929—1933, pe fundalul crizei economice, care a zguduit profund lumea capitalistă, creînd condițiile ofensivei fascismului.

Pe de altă parte partidele politice ale clasei dominante acaparînd puterea în stat căutau să eludeze hotărârile democratice luate la Alba Iulia, în momentul făuririi statului național unitar român, inclusiv cele înscrise în Constituția din 1923, unele dintre ele abordînd — datorită evoluției procesului revoluționar în rîndul maselor — „firme” cu caracter democratic (ca spre exemplu: Partidul Poporului, Partidul Țărănesc etc.) dar, cu aceleași intenții reacționare, bine voalate în programe cu orientare progresistă. Pe de altă parte, se produc interesante fuziuni politice ale unor partide ale claselor dominante, între care se remarcă cea a vechiului Partid Național Român din Transilvania cu Partidul Țărănesc, la 10 octombrie 1926, realizîndu-se astfel cunoscutul Partid Național-Țărănesc.

Ceea ce întregește peisajul politic românesc, interbelic, este apariția grupărilor de extremă dreaptă, fasciste ca spre exemplu: „Liga Apărării Național-Creștine” — 4 martie 1923; „Legiunea Arhanghelului Mihail” — 24 iunie 1927, devenită „Garda de Fier” — martie 1930, iar din iunie 1935 „Totul pentru țară” etc. Apariția acestora este legată de afirmarea fascismului în plan internațional (instaurarea fascismului lui Benito Mussolini în Italia, 28—29 octombrie 1922, apoi a dictaturii naziste a lui Adolf Hitler în Germania, 30 ianuarie 1933 și afirmarea militarismului nipon în Extremul Orient, în perioada 1927—1929). De fapt, Garda de fier va deveni principala agen-tură nazistă în România, stipendiată direct de Berlinul nazist. Însă, nota

² *Ibidem*, p. 39.

caracteristică a acestor grupări este lipsa lor de priză în masele largi populare, prezența lor redusă în peisajul politic românesc, ca atare, respingerea fascismului de către marea majoritate a poporului nostru.

Așadar, rămîne ca o puternică tentă de lumină în viața politică românească interbelică Partidul Comunist Român, căruia i s-a alăturat celălalt partid al clasei muncitoare — social-democrat, precum și multe elemente democratice, cinstite, clarvăzătoare din rîndurile maselor populare și chiar ale burgheziei, pentru a duce cu hotărîre și dîrzenie mai departe făclia anti-fascismului, progresului și civilizației patriei³.

În asemenea context general politic se înscriu eforturile notabile ale României de a crea un sistem de securitate colectivă europeană și mai ales în sud-estul bătrînului continent, care să garanteze, totodată, inviolabilitatea frontierelor stabilite de sistemul tratatelor de la Versailles, de după primul război mondial. Protagonistul acestei politici românești, a fost fără nici o îndoială șeful diplomației românești — Nicolae Titulescu. Teza noastră este susținută îndubitabil de sistemul tratatelor de alianță defensivă, realizate de diplomația românească în perioada interbelică precum și de alte inițiative laudabile — care să asigure pacea în sud-estul european, ca spre exemplu: Mica Înțelegere (România, Cehoslovacia, Jugoslavia) realizată pe baze de tratate bilaterale în anii 1920—1921; Înțelegerea Balcanică (România, Grecia, Jugoslavia și Turcia) din 1934; Convențiile de la Londra, privind definierea agresiunii din 1933; Stabilirea relațiilor diplomatice între România și U.R.S.S. etc.

Venirea la conducerea statului român a lui Carol al II-lea (8 iunie 1930) cu sprijinul larg al cercurilor burghezo-moșierești, inaugurează o epocă nouă, caracterizată prin stabilirea în România a unei dictaturi personale a monarhului (10 februarie 1938), sprijinit de camarila sa și de cercurile ultrareacționare ale claselor dominante. După ce înlăturase de la conducerea diplomației românești pe Nicolae Titulescu (29 august 1936), Carol II suspendă așa-zisa Constituție din 27 februarie 1938 și puținele drepturi democratice care mai existau, desființînd printr-un decret toate partidele și organizațiile politice, inclusiv Confederația Generală a Muncii, înființînd numitul Front al Renașterii Naționale (devenit în 1940, Partidul Națiunii) ca organizație politică unică în România, ducînd o politică internă pregnantă antidemocratică iar, în plan extern, o politică oscilantă între statele fasciste și cele democratice, fapt deosebit de grav de pe urma căruia țara noastră va rămîne practic izolată în momentele grele ale dezlănțuirii revanșismului revizionist și agresiunii fasciste⁴.

În scopul vădit reacționar de a realiza așa-zisa depolitizare a organizațiilor muncitorești — unul dintre obiectivele principale urmărite de guvernul dictaturii regale prin desființarea sindicatelor — au fost create breslele muncitorești. Măsura luată de guvern, datorită activității comuniștilor, s-a întors împotriva intențiilor acestuia, breslele transformîndu-se curînd în puternice pîrghii ale promovării intereselor economice și politice ale clasei mun-

³ O. Maticescu, *1 Mai 1939*, București, 1974, p. 3—25.

⁴ P. Bunta, G. Protopopescu, în *Marisia*, 8, 1978, p.

citoare, accentuându-se continuu latura politică a activității acestora. De asemenea, breslele imediat după crearea lor, ca expresie a puternicelor tendințe spre unitate ale clasei muncitoare, au devenit o arie largă și deosebit de importantă a activității comune a muncitorilor comuniști, socialiști, social-democrați etc. În atari condiții, comitetele breslelor s-au transformat de fapt în adevărate organe ale frontului unic muncitoresc⁵.

Schița de principiu prezentată a avut drept scop — în optica noastră — să caracterizeze sau cel puțin să contureze cu cât mai puternice tente de lumini și umbre peisajul politic interbelic românesc, cu o finalizare vădită de înțelegere a marelui act istoric, revoluționar de la 1 Mai 1939.

Din cadrul procesului istoric românesc, se detașează cu claritate acțiunile revoluționare, inițiate și conduse nemijlocit de P.C.R. „S-au înscris pe veci în luminoasa carte de aur a mișcării revoluționare din România — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — luptele purtate sub conducerea Partidului Comunist Român, printre care grevele minerilor din 1929 din Valea Jiului, precum și luptele din anii 1931 și 1932, care au culminat cu eroicele bătălii revoluționare ale petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933, luptele de pe Valea Mureșului, crearea Frontului Popular, victoriile în alegerile parțiale din 1936, accentuarea procesului de întărire a unității de luptă a maselor muncitoare”⁶.

Anul 1939 — preludiile celei mai mari conflagrații a secolului al XX-lea se fac simțite sub cele mai diverse forme în întreaga omenire, care a devenit un veritabil ocean amenințat de furtuna agresiunii bine conturate a „axei” fasciste: Berlin — Roma — Tokio. În timp ce democrațiile occidentale „închid ochii” la ocuparea zonei demilitarizate renane (încă la 7 martie 1936) de către Hitler, la realizarea Anschluss-ului (ocuparea Austriei de către Germania, 11—12 martie 1938) și cedează, stîrnind zîmbetele sarcastice ale popoarelor, poftelor anexioniste ale lui Hitler, semnînd rușinosul acord de la München (29—30 septembrie 1938), care a facilitat în mod deosebit ofensiva fascismului internațional.

Cedările măresc apetitul agresorilor, furtuna se apropie cu pași repezi dar va fi îngrozitoare!

Loviturile fascismului cresc în intensitate după München. Statul cehoslovac, mutilat la München, pierde prin primul arbitraj de la Viena al Germaniei și Italiei (2 noiembrie 1938) 12.000 km² din teritoriul său, cu o populație de un milion locuitori, în favoarea Ungariei horthyste, după care, la 15 martie 1939, este practic desființat! Sînt adresate ultimatumuri cu pretenții teritoriale, complet nejustificate: Poloniei (21 martie 1939) pentru cedarea Gdanskului (Danzig) și a unui coridor spre Prusia Orientală; Lituaniei (22 martie 1939) pentru cedarea Memelului; iar, armata italiană invadează Albania (7 aprilie 1939). Furtuna care va zgudui lumea, vine repede și sigur!

⁵ N. Cioroiu, în *Anale de istorie*, 15, 1, 1979, p. 44.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român. — 1 decembrie 1978*, București, 1978, p. 18.

După ce se răfuieste sîngeros cu unii dintre șefii legionari (împușcarea lui C. Z. Codreanu, 29—30 noiembrie 1938, etc.), Carol al II-lea aduce la conducerea țării (7 martie 1939) guvernul prezidat de Armand Călinescu, personalitate politică burgheză, pronunțat antifascist, dar și cu multe vederi antidemocratice, izvorîte din ideologia clasei din care făcea parte. Pentru vederile și măsurile sale antifasciste și profund naționale, va fi asasinat pe străzile Capitalei de o bandă legionară din ordinul Berlinului, la 21 septembrie 1939.

Față de amenințările grave proferate la adresa României de oficinile de propagandă naziste, horthyste și mussoliniene; de mitingurile și demonstrațiile organizate de fasciști; concretizate în concentrările de forțe militare hitleristo-horthyste la frontierele de Nord și Vest ale României, urmărind intimidarea guvernului român și, implicit, cedări teritoriale din străvechiul pămînt românesc al Transilvaniei către Ungaria horthystă și subjugarea economică a României față de Reich-ul nazist, guvernul român efectuează mobilizarea parțială a armatei (martie 1939).

Intimidat și inconștient în politica sa, Carol al II-lea încheie totuși cu Germania nazistă, la 23 martie 1939 „Tratatul asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reich-ul Germaniei”, prin care naziștii urmăreau de fapt subordonarea economiei românești intereselor Germaniei hitleriste.

Infruntînd cu curaj condițiile grele ale ilegalității, animat de un profund patriotism, punînd mai presus de orice interesele clasei muncitoare, ale poporului român, Partidul Comunist Român, după instaurarea dictaturii regale, a acționat și mai hotărît pentru concentrarea tuturor forțelor democratice, antifasciste și antihitleriste din România. Pe baza unei ample analize materialist-istorice a evenimentelor interne și externe, conducerea P.C.R. a avertizat asupra accentuării izolării României în plan internațional și asupra pericolului unui atac armat iminent hitleristo-horthyst.

„Scînteia” ilegală, în articolul „Nori grei deasupra României” arăta: „România după München e mai mult ca oricînd — după fericita expresie a lui Iorga — o țară pîndită. Și pîndită nu numai de corbii de pradă ai revizionismului maghiar, ci și de sălbateca fiară, îmbătată de sîngele jertfelor sfîșiate, care este fascismul german... Nori grei se strîng deasupra țării noastre. Existența ei liberă este amenințată. Partidul nostru nu va cruța nici o sfortare, nici o jertfă pentru a strînge laolaltă muncitorimea și a porni în fruntea ei la unirea tuturor forțelor dornice să apere pacea și independența României”⁷.

Ca atare, ținînd cont de amplele frămîntări și demonstrații ale maselor largi populare împotriva fascismului și revizionismului, P.C.R. declară că un război al poporului român pentru apărarea independenței și granițelor împotriva agresiunii fasciste este un război drept, adresînd la 17 martie 1939 întregului popor, apelul de luptă pentru apărarea patriei împotriva pericolului hitlerist. În acest context istoric, organizarea puternicelor demonstrații

⁷ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 43—44.

antifasciste de la 1 Mai 1939 se înscriu în efortul comuniștilor de a avertiza asupra pericolului fascist, de a mobiliza întregul nostru popor la lupta hotărâtă antifascistă pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a României.

Avînd în vedere faptul că breslele reprezentau în acel moment singurul cadru organizatoric legal de activitate a clasei muncitoare, militanții comuniști, socialiști și social-democrați au desfășurat o amplă activitate organizatorică și propagandistică, concretizată în multiple acțiuni de luptă cu un tot mai pronunțat caracter politic, orientate categoric împotriva fascismului și războiului, pentru libertăți democratice, în favoarea intereselor supreme ale patriei.

În această strălucită activitate politică, alături de militantul comunist Nicolae Ceaușescu, s-au evidențiat Ilie Pintilie, Lucrețiu Pătrășcanu, Ion Popescu-Puțuri, Constantin David, Gavrilă Birtaş, Alexandru Iliescu, Teohari Georgescu, Vasile Bîgu, Constantin Trandafirescu, Ion Turcu, Gheorghe Velcescu, Iozsa Béla, Petre Crăciun, Emil Popa, Constantin Surugiu, Constantin Țiulescu ș.a., precum și socialiștii și social-democrații: Ștefan Voitec, Lothar Rădăceanu, Constantin Popovici, Teodor Iordăchescu, Nicolae Marian, Constantin Mănescu, Simion Rusu, Victor Brățfăleanu, Zaharia Tănase etc.⁸

Subliniem faptul că cea mai importantă latură, a activității desfășurate în cadrul breslelor a fost cea cultural-educativă, centrată pe cercurile culturale care funcționau pe lângă acestea. Înțelegînd în întreaga profunzime importanța cercurilor culturale, un grup de militanți comuniști, în frunte cu Nicolae Ceaușescu și Elena Petrescu (Ceaușescu) acționînd cu deosebită hotărîre și abilitate politică, au reușit să imprime acțiunilor culturale din cadrul diverselor bresle muncitorești din Capitală un pronunțat caracter revoluționar pînă de patosul patriotic al luptei antifasciste, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei.

„Vestea unui atac al Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste s-a împrăștiat în mod fulgerător peste întreaga țară — scria ziarul „Scînteia”, în legătură cu atitudinea maselor față de decretarea mobilizării parțiale în martie 1939 —, masele de muncitori, țărani, meșteșugari și intelectuali au răspuns cu un elan admirabil la datoria de a apăra țara contra crotropitorilor fasciști. De la un capăt la altul al țării, din orașe și sate au pornit mase, fără deosebire de naționalitate, pentru a respinge cu arma în mîna atacul pregătit de hoardele fasciste”⁹. Analizînd cu deosebită luciditate politică situația internă și externă în acele grave momente, P.C.R. a utilizat breslele și pentru pregătirea psihologică-politică a maselor muncitoare în vederea rezistenței armate împotriva eventualității unor agresiuni fasciste externe. Din inițiativa militanților comuniști, socialiști și social-democrați, s-au adoptat mișcări prin care masele muncitoare își exprimau hotărîrea de a contribui material la înzestrarea armatei în vederea întăririi capacității de apărare a patriei, pre-

⁸ *Ibidem*, p. 44.

⁹ *Scînteia* din 1 iunie 1939; cf. N. Cioroiu, *op. cit.*, p. 45; cf. O. Matichescu, *op. cit.*, p. 37.

cum și de a răspunde entuziast la o mobilizare generală în vederea respingerii armate a agresorilor fasciști.

Pe coordonatele majore ale marilor probleme cu care era confruntată țara în acele grave momente ale anului 1939 au vehiculat cu înalt spirit patriotic comuniștii și celelalte forțe revoluționare, folosind cu abilitate calea legală a breslelor și transformând 1 Mai — tradiționala zi de luptă a muncitorimii — într-o măreață și semnificativă formă de exprimare a celor mai înalte aspirații patriotice și revoluționare ale maselor muncitoare din România.

Cu vădite scopuri politice, guvernul și conducerea centrală a breslelor au elaborat, pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai 1939¹⁰, un plan complex, urmărindu-se imprimarea unui caracter oficial manifestațiilor, acela de adeziune a maselor muncitoare la dictatura regală. Planul întocmit de Ministerul Muncii și aprobat de premierul Armand Călinescu, prevedea organizarea a 79 de întruniri și serbări cîmpenești pentru muncitorimea din 84 de localități ale țării. În Capitală, urma să se desfășoare în sala cinematografului „Aro“ (astăzi „Patria“) Congresul general al breslelor din România cu 965 delegați, iar în sălile „Tomis“ (muncitori și funcționari organizați în bresle) și „Eintracht“ (meseriași și mici patroni) întruniri ale breslelor bucureștene¹¹.

În lumina realității istorice, ne permitem să apreciem în mod cu totul deosebit meritul P.C.R. și în special al tînărului comunist Nicolae Ceaușescu care, printr-o vastă activitate organizatorică și propagandistică au reușit să transforme acțiunile oficiale într-o puternică și unitară acțiune de protest a maselor muncitoare împotriva dictaturii regale, împotriva fascismului și pericolului de război, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității României.

Evenimentele de la 1 Mai 1939 desfășurate sub imperativul unității de acțiune dintre comuniști, socialiști și social-democrați au constituit încununarea vastei activități politice, organizatorice și propagandistice a P.C.R.

Congresul breslelor ținînd cont de situația internațională gravă, a adoptat în unanimitate o moțiune prin care se făcea apel ca: „Toți membrii breslelor ai căror reprezentanți participă la acest Congres să contribuie cu întreg câștigul lor pe o zi pentru mărirea fondului de înzestrare a armatei și de apărare a integrității țării“¹². De la tribuna Congresului breslelor, premierul român Armand Călinescu după ce a salutat congresiștii și a definit coordonatele esențiale ale poziției României în complexul atât de zbuciumat al situației internaționale, exprimînd poziția forțelor burgheze nefasciste de a respinge revanșismul statelor fasciste, sublinia: „Cînd se va schița de undeva o încercare de atingere a teritoriului nostru, ea se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență... Această politică nu este numai politica

¹⁰ Prin legea din 18 iunie 1925, care reglementa sistemul repausului duminical și al sărbătorilor legale, ziua de 1 Mai era prevăzută ca sărbătoare legală a muncii.

¹¹ *Lumea Nouă*, din 30 aprilie 1939, cf. N. Cioroiu, *op. cit.*, p. 45; cf. O. Maticescu, *op. cit.*, p. 36—37.

¹² *Muncă și voie bună*, anul I, nr. 4 din 1939.

guvernului sau politica unui grup de oameni: aceasta este politica țării, este politica națională¹³.

Elogiind atitudinea patriotică a muncitorimii față de mobilizarea parțială din martie 1939, ca și hotărârea Congresului de a contribui cu valoarea unei zile de muncă la înzestrarea armatei, premierul român sublinia, de asemenea: „Gestul muncitorimii va avea răsunet dincolo de aceste ziduri, el dovedește că națiunea, fără deosebiri sau ezitări, s-a rostit: România trebuie apărată¹⁴.

Atitudinea antifascistă și luciditatea politică a premierului român Armand Călinescu, precum și a altor membri ai guvernului, au fost analizate de către P.C.R., fapt ce a determinat în politica sa de coalizare a tuturor forțelor democratice și antifasciste, elaborarea unei tactici mai elastice, care ținea cont de complexitatea fenomenelor vieții politice românești din acea perioadă¹⁵. După încheierea Congresului breslelor, participanții împreună cu cei veniți de la sălile „Tomis” și „Eintracht”, cărora li s-a raliat o masă largă de muncitori, mobilizați de forțele democratice în frunte cu P.C.R., formând o impresionantă masă muncitorească de cca 20.000 de oameni, s-a adunat în jurul orei 12, în Piața Romană. De aici, demonstranții scandând lozincile stabilite de P.C.R., s-au îndreptat spre Calea Victoriei, unde, în fața balconului palatului regal în care se afla Carol al II-lea, au răsunat cu maximă intensitate strigătele mulțimii: „Jos fascismul; Jos Garda de fier; Jos regimul de dictatură regală; Pace, pîine, pămînt, libertate¹⁶. Astfel, regele a fost obligat să asculte adevăratul glas al poporului român, năzuințele lui spre dreptate socială și democrație, hotărârea sa fermă de a-și apăra patria, luptînd împotriva fascismului¹⁷. De asemenea, muncitorii au dat o ripostă hotărîută grupurilor de legionari, care, aflați în piața palatului regal în afara coloanei de demonstranți, au încercat lansarea unor lozinci fasciste. Muncitorii, și aici, ca și pe întregul traseu, au luat poziție fermă împotriva principalei agenții hitleriste în România, Garda de fier care se pronunța în favoarea alăturării țării politicii statelor fasciste. Muncitorii scandau lozincile: Jos gardismul! Jos agenții hitleriști! Jos agenții trădători de țară!, pronunțîndu-se hotărît împotriva politicii de concesiuni față de statele fasciste revizioniste, pentru o politică de alianță cu țările democratice, cu Uniunea Sovietică, strigînd: „Vrem respectarea granițelor! Trăiască integritatea teritorială a României! Să ținem piept agresorului! Vrem rezistență față de plănuitul atac al puterilor fasciste! Nu vrem război! Vrem alianță cu țările democratice! Trăiască Rusia Sovietică! Jos Hitler! Jos Mussolini!¹⁸.

Grandioasa manifestație muncitorească s-a încheiat prin depunerea unei coroane de flori la Mormîntul eroului necunoscut din Parcul Libertății (atunci 'Arenele romane), ca semn de profund omagiu față de cei care s-au jertfit

¹³ *Universul* din 3 mai 1939.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Programul P.C.R. . . .*, p. 43.

¹⁶ *Scînteia* din 1 iunie 1939.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Gh. I. Ioniță și A. Simion, *Clasa muncitoare — forță socială fundamentală a mișcării antifasciste din România*, București, 1974, p. 72; cf. *Azi* din 7 mai 1939.

pentru unitatea și independența patriei, totodată, ca un solemn angajament de a păstra minunata tradiție de a nu precupeți nici o jertfă pentru salvarea patriei.

Acțiunile revoluționare au fost continuate în după amiaza zilei, în cadrul serbărilor cîmpenești organizate în Capitală pe stadionul muncitoresc din cartierul Filaret. Astfel, într-o notă informativă, datată 2 mai 1939, se arată: „Ieri după-amiază, la stadionul Ministerului muncii din Parcul veseliei a avut loc serbarea cîmpenească a muncitorimii din Capitală, pentru ziua de 1 Mai. Eftimie Iliescu și Nicolae Ceaușescu, ultimul fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comunistă, pedeapsă executată, au strigat la terminarea serbării, lozincă comunistă: „Trăiască Frontul Popular“¹⁹.

Dar, peisajul acțiunilor revoluționare este întregit la nivel național. Au avut loc manifestări similare: la Ploiești, Iași, Cluj, Timișoara, Reșița, Constanța, Bacău, Oradea, Alba Iulia, pe Valea Jiului etc. Desfășurate sub semnul unității de acțiune dintre comuniști, socialiști și social-democrați, întrunirile și amplele manifestații din diferite localități au afirmat cu pregnanță spiritul de combativitate revoluționară și de profund atașament al clasei muncitoare față de imperativele fundamentale ale momentului istoric respectiv — apărarea independenței naționale și integrității teritoriale a României.

Evenimentele de la 1 Mai 1939 se înscriu în patrimoniul zbuciumatei istorii a poporului nostru, a Partidului Comunist Român, ca unul din momentele de vîrf ale luptelor revoluționare din perioada interbelică. Marea manifestație populară de la 1 Mai 1939, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu „a fost o încununare a luptelor de clasă din acea perioadă, demonstrînd hotărîrea fermă a oamenilor muncii, a poporului nostru de a se opune fascismului, de a asigura libertatea și integritatea patriei“²⁰.

Ecoul manifestărilor revoluționare de la 1 Mai 1939 din România s-a făcut auzit în întreaga lume. Printre altele, subliniem materialele apărute în ziarul britanic „Daily Herald“ sau în „Izvestia“ din U.R.S.S., din 2 și respectiv 4 mai 1939, care informau opinia publică că „la demonstrațiile de 1 mai, la București au participat 20.000 de muncitori. Demonstrația a decurs sub lozincile antifasciste“²¹.

De asemenea, Congresul pentru pace, democrație și apărarea demnității persoanei umane, care a avut loc între 13—14 mai 1939 la Paris, a făcut României o călduroasă manifestație de simpatie, pentru voința hotărîită a poporului român de a apăra independența și integritatea teritorială a patriei cu ultima energie. Congresul a adoptat o rezoluție specială intitulată „Integritatea și independența României. Amenințarea Germaniei hitleriste. România în Frontul păcii“, în care se aprecia că demonstrația de la 1 Mai 1939 din București reprezenta „o dovadă că poporul român se raliază la mișcarea

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 214, fila 93.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, în *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, 12, București, 1976, p. 625.

²¹ N. Cioroiu, *op. cit.*, p. 53.

antifascistă și că voința sa este de a lupta, în mod real, împotriva agresorului și fascismului²².

Strălucitele acțiuni de la 1 Mai 1939 au constituit o dovadă evidentă a maturității clasei muncitoare, a marilor posibilități de care dispunea atunci poporul român, forțele sale revoluționare și progresiste de a organiza lupta pentru apărarea intereselor maselor populare împotriva dictaturii regale, a războiului și a fascismului. „1 Mai 1939 subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a transformat într-o puternică manifestare împotriva fascismului și războiului, numărându-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile când fascismul era în ofensivă după München. Poporul român, sub conducerea comuniștilor, în alianță cu socialiștii, cu alte forțe democratice, și-a exprimat voința de a face totul pentru a împiedeca ascensiunea fascismului, instaurarea dictaturii fasciste în România²³.

Filă de strălucită istorie românească — 1 Mai 1939 — rămîne înscrisă pe veci în zbciumata noastră istorie multiseclară ca un moment înălțător, când eroica noastră clasă muncitoare, sub conducerea P.C.R. și-a demonstrat concret poziția fermă revoluționară, de apărare a intereselor supreme ale națiunii noastre, de solidaritate internațională cu toate forțele revoluționare, progresiste, antifasciste, antirăzboinice și antirevizioniste din lumea întreagă, de luptă pentru pace și socialism. În acest context, aniversarea celor patru decenii care au trecut de-atunci a oferit prilejul unor amintiri, profunde reflecții și atitudini de propulsare pe cele mai înalte culmi ale civilizației și progresului a patriei noastre scumpe, socialiste — România!

GEORGE PROTOPOPESCU

I MAI 1939 — MOMENT ÉCLATANT DE LA LUTTE DU PEUPLE
ROUMAIN CONTRE LE FASCISME, POUR L'INDÉPENDANCE
ET LA SOUVERANITÉ NATIONALE

(R é s u m é)

Partant de la thèse connue du Programme de P.C.R. concernant la permanence de la lutte pour sauvegarder l'existence nationale et l'indépendance, pour la liberté et l'équité sociale, dans le contexte historique général de la Roumanie, l'auteur vient d'interpréter les grandes manifestations de 1-er Mai 1939 comme un moment très important dans la chaîne de la lutte pour l'indépendance nationale.

Aussi, l'auteur met au premier plan l'activité patriotique, antifasciste de l'actuel président de la Roumanie — Nicolae Ceaușescu.

Les grandes manifestations populaires de 1-er Mai 1939 ont exprimé la volonté du peuple roumain pour défendre avec les armes l'indépendance et la souveraineté nationale et aussi le patriotisme de P.C.R.

²² *Arhiva C.C. al P.C.R.*, fondul nr. 67, mapa 2189/1939.

²³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, 10, București, 1974, p. 183.